

YAPAY ZEKÂ VE KİŞİLİK KAVRAMI

1. YAPAY ZEKÂ KAVRAMI

Yapay zekâ, insanlar da dahil olmak üzere hayvanlar tarafından gözlemlenen doğal zekânın aksine makineler tarafından görüntülenen zekâ çeşididir¹. Günümüzde bilgisayar biliminin bir alt kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapay zekânın TDK'de tanımlanması ise “*insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlayış, dirayet, zeyreklik, feraset*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır². Bu tanımlar göz önüne alındığında yapay zekâ, insanlara özgü olan eylemlerin makineler tarafından gerçekleştirilmesidir. Fakat bu tanım yetersiz kalabilmektedir çünkü günümüz teknolojisinde karşımıza çıktığı üzere yapay zekâ insanlara özgü eylemlerin çok daha ilerisine geçebilmektedir.

Yapay zekânın kurucusu, yaratıcısı, olarak bilinen John McCarthy'nin³ tanımında yer alan ifadeler de ise⁴ yapay zekâ “*akıllı makineler yapma bilimi ve mühendisliği*” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre, *yapay zekâ, insan davranışlarına özgür karakteristik özellikleri sergileyen akıllı sistemlerle ilgilenen bilgisayar biliminin adıdır*⁵. Yapay zekânın birçok tanımı olmasına rağmen bilmemiz gereken şey yapay zekânın insana özgü faaliyetlerin makineler tarafından yapılabildiğini ifade eden bir kapsayıcı bir terim olmasıdır. Yapay zekâ sayesinde birçok eylem daha kolay yapılabilir hale gelmekte, birçok problem ise çok daha hızlı bir şekilde çözülebilir hale gelmektedir.

Yapay zekâ kavramının tanımlanması kadar, insanlar tarafından kavranması da zor olmuştur. Bugün daha iç açıcı sonuçlar verebilse de yıllarca bilimkurgu filmlerinden öteye gidememiştir.

¹ <https://www.wikipedia.org/> “Yapay Zekâ”.

² Türk Dil Kurumu İnternet Sözlüğü, Kaynak: <https://sozluk.gov.tr/>

³ Yapay zekâ tanımı 1956 yılında ilk olarak John McCarthy tarafından ileri sürülmüştür.

⁴ McCarthy, John, “From here to human-level AI”, Elsevier, 10 Ekim 2007, s. 1174-1182. Kaynak: <https://doi.org/10.1016/j.artint.2007.10.009>

⁵ KARA KIÇILARSLAN, Seda, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Yıl 4, Sayı 2019/2, s.366

Çevremize baktığımızda ise yapay zekânın evimizde, arabamızda, ofisimizde, hayatımızın her alanında olduğunu görebileceğiz. Somut olarak göremediğimiz için yapay zekâyı sadece ilişkilendirebildiğimiz robotlar ile özdeşleştirmeye çalışırız. Oysa yapay zekâ sadece robotlardan ibaret değildir. Robot bir taşıyıcıdır; yapay zekâ ise onun içindeki bilgisayarlardır⁶. Sadece bu açıdan da değerlendirmek doğru olmayacaktır. Günlük hayatta sıklıkla kullandığımız navigasyon cihazlarının içinde dahi yapay zekâ teknolojisi yer almaktadır. Cebimizde olan Siri, girdiğimiz çoğu internet sitelerinin çoğunda yardımcı olmak amacıyla karşımıza çıkan chatbotlar gibi, somut olarak karşımıza çıkamayan yapay zekâların hayatımızın her an içinde olduğunu birçok durumda görebiliriz.

A. Makine ve Derin Öğrenme Kavramları

Yapay zekâ alanı iki durumu kapsamaktadır. Bunlardan ilk metot makine öğrenimi iken diğeri derin öğrenmedir. Yapay zekânın kafamızda daha çok somutlaşması için bu iki metodun irdelenmesi gerekmektedir.

Makine öğrenme derin öğrenmenin aksine biraz daha basit bir metottur. Makinelerin deneyimle öğreneceği durumlar ve insanların herhangi bir katılımı olmadan beceriler kazanabileceği öğrenimler makine öğrenimleridir⁷. Yapay zekâ, makine öğrenimi sayesinde aynı insanlar gibi bilgi öğrenmektedirler⁸. Bilgisayarlar örnek algoritmalarla kendini geliştirebilmektedirler.

Derin öğrenme ise makine öğrenmenin bir alt dalını oluşturan bir metottur⁹. Derin öğrenme çok daha büyük ve karmaşık sorunları çözebilmektedir. Aynı insanlar gibi, edinilen tecrübelerle dayanarak; derin öğrenme metodunda da yapay zekâlar öğrendiklerine dayanarak çıkarımlar yapmaya başlamaktadır. Derin öğrenmede yapay zekâ insan gibi çıkarım yapmakla birlikte tahminlerde de bulunabilmektedir¹⁰. Derin öğrenme için çok fazla algoritmaya ihtiyaç duyulduğundan, bu sorunların çözülmesi için güçlü bilgisayarlara ihtiyaç duyulmakla birlikte “büyük veri (*big data*)” ile ele alınmaktadır¹¹.

⁶ KARA KIÇILARSLAN, Seda, “Yapay Zekâ”, s.366

⁷ MARR, Bernard, “What Is Deep Learning AI? A Simple Guide With 8 Practical Examples” Ekim 2018. Kaynak: <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/10/01/what-is-deep-learning-ai-a-simple-guide-with-8-practical-examples/?sh=1b679a628d4b> (E.T. 08.11.2022)

⁸ BAK, Başak, “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk”, Mayıs 2018, TAAD, Yıl 9, Sayı 35, s.213.

⁹ MARR, Bernard, “Deep Learning”.

¹⁰ SARI, Onur, “Yapay Zekânın Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 147, 2020, s.268

¹¹ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü” s.213.

Derin öğrenme tekniğinin somut olarak zihinde şekillenmesi açısından örnekler vermek gerekirse, telefonlarımızda kullandığımız Siri, Alexa veya Cortana gibi *sanal yardımcılar*¹² diyebileceğimiz asistanlar (biri yapay zekâdılar), insanlarla konuşurken, onları anlarken, verebilecekleri cevapları düşünürken benzer diğer yöntemler gibi derin öğrenme metodunu kullanmaktadırlar. Bir başka örnek olarak ele alabileceğimiz, sıkça karşımıza çıkan sohbet botları (chatbotlar)'da derin öğrenme sayesinde birçok soruya doğru bir şekilde cevap vermektedirler. Bir başka örnek yüz tanıma¹³ sistemlerinin günümüzde daha da geliştirilmesi sayesinde artık bizi gözlükle, maskeyle, tıraş olmuşken dahi tanıdığını görmekteyiz. Bunun da derin öğrenme sayesinde gerçekleştirdiğini belirtmek gerekir. Algoritmaları yoğun bir şekilde edinmiş olan yapay zekâ, farklı durumlarda bile sizi tanıyabilmektedir. Sürücüsüz araçların da yoldaki trafik işaretlerine ne şekilde tepkiler vereceği (örneğin durup bekleyeceği) yapay zekânın derin öğrenme tekniği sayesinde belirlenmektedir¹⁴.

B. Yapay Zekâ Türleri

Yapay zekâ türlerini kavramak, yapay zekânın hukuki statüsünü belirlemek ve bu doğrultuda sorumluluğuna gidebilmek açısından önemlidir. Çünkü artık sadece evimizdeki buzdolabının içindeki ısının derecesinin düşmesinden bizi haberdar etmekle sınırlı değildir.

Ele almamız gereken ilk yapay zekâ türü, tepki veren yapay zekâ makineleri (*reactive machines*) olarak karşımıza çıkacaktır. Tepki veren yapay zekâ makineleri, en basit yapay zekâ teknolojileridir. Sadece tek bir alanda uzmanlaşmıştır¹⁵, deneyimleri kullanma özelliğine sahip değildir. Buna verilebilecek klasik bir örnek ise dünya satranç şampiyonu Kasparov'u satranç oyununda yenmiş olan bir IDM Şirketi'nin *Deep Blue* isimli yapay zekâ verilebilir. Bu yapay zekâyâ sadece satranç oynamak öğretilmiştir. Bu makineler sadece belirli oyunları oynamak için geliştirilmiştir ve bu tür yapay zekâların işlerinin dışında herhangi bir dünya kavramları yoktur. Bu türdeki yapay zekâlarda hukuki statü tartışması yapılmamakla birlikte; süje değil obje olarak kabul edilmektedirler¹⁶.

¹²MARR, Bernand, "Deep Learning"; Aynı yönde bkz. Kaynak: <https://www.lifestyleasia.com/ind/gear/tech/what-is-deep-learning-and-why-are-siri-cortana-and-google-using-it/> (E.T. 08.11.2022)

¹³ FENJIRO, Youssef, "Face Id: Deep Learning For Face Recognition", Temmuz 2019. Kaynak: <https://medium.com/@fenjiro/face-id-deep-learning-for-face-recognition-324b50d916d1> (E.T. 08.11.2022)

¹⁴ MARR, Bernand, "Deep Learning".

¹⁵ BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü", s.213.

¹⁶ KARA KİÇİLARSLAN, Seda, "Yapay Zekâ", s.366

Bir diğey yapay zekâ türü ise, sınırlı hafıza kapasitesine sahip yapay zekâlardır. Bu tür yapay zekâlar sadece tepki vermekle kalmayıp buna ek olarak geçmişe bakabilmektedir. Örneğın otonom araçların edindiğı gözlemler neticesinde, bunun doğrultusunda edindikleri tecrübelerle karar alabilmektedirler¹⁷. Bunlara örnek olarak sürücüsüz araçlar, Siri, Alexa vb. diğey yöntemler verilebilmektedir.

Üçüncü olarak ele alınması gereken yapay zekâ türü ise zihin teorisi (*theory of mind*) makine şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tip makineler sadece bir olay ile bağlantı kurmaz; insanlar ve hayvanlar hakkında da fikir oluştururlar¹⁸. Bu şekilde insanların toplumdaki yerleri gibi bir sosyal ilişki kurarak yer alabilmektedirler. Hanson Robotics şirketinin Sophia isimli robotu bu tür yapay zekâlara örnek teşkil edebilir. Sophia 2018 yılında Suudi Arabistan tarafından vatandaşlık kazanmış olmakla birlikte, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde bir yapay zekâ yardımıyla kendiliğinden hareket edebilen bir robottur¹⁹.

Bahsedeceğimiz son yapay zekâ türü öz farkındalığa sahip olan (*self-aware*) makinelerdir. Bu tip yapay zekâlar kendi varlığının farkında olmakla birlikte içsel durumunu bildiğı için başkalarının duygu ve hareketlerini de ölçebilmektedir²⁰; bu doğrultuda soyut çıkarımlar yapabilmektedir²¹. Bu tür yapay zekâ, şu anki yapay zekâ teknolojilerine biraz uzak görülse de bilimkurgu filmlerinden somutlaşma amacıyla örnek verilmek gerekirse Ex Machina filmindeki Ava karakterini gösterebiliriz²².

Yapay zekânın hızla gelişmekte olan bir olgu olduğu yadsınamaz bir geçektir. İnsana özgülünen birçok faaliyeti becerebilme yetileri olan yapay zekâlar günümüzde karşılaşılır, karşılaşılması beklenen bir hale gelmiştirler. Hukuk kurallarıyla bu varlıklara çözüm bulma zorunluluğı olduğu aşikârdır. Çözümüne başlanılırken de değerlendirilmesi gereken ilk husus bu varlıkların hukuki statüsünün belirlenmesi olarak karşımıza çıkacaktır.

¹⁷ CEYLAN, Tunç Furkan, “Yapay Zekâ Türleri Nelerdir? Yapay Zekânın Tarihçesi”, Mayıs 2020. Kaynak: <https://www.novacore.com.tr/yapay-zeka-turleri-nelerdir-yapay-zekann-tarihcesi.html> (E.T. 08.11.2022)

¹⁸ CEYLAN, Tunç Furkan, “Yapay Zekâ Türleri”.

¹⁹ SİVRİKAYA, Erkut Kaya, “Sophia Kişi Midir?” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s.1255.

²⁰ CEYLAN, Tunç Furkan, “Yapay Zekâ Türleri”.

²¹ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.215.

²² BAK, Başak/BOZKURT YÜKSEL, Armağanı Ebru/YÜKSEL, Sera Reyhani/ASLANOVA, Kemale, Futurist Hukuk, Aristo Yayınları, 3. Baskı, 2018, s.11.

2. YAPAY ZEKÂNIN KİŞİLİK SORUNU

Yapay zekâ varlıklarının hukuki statüsünün belirlenmesi, eylemlerinden doğacak olan hukuki sorumluluğun doğması için elzemdir. Yapay zekânın hukuki statüsünün basit bir eşya olarak mı nitelendireceği yoksa kişilik atfedilip atfedilemeyeceği oldukça tartışmalıdır. Zira oldukça gelişen bir teknolojidir. Bu varlığın kişiliğe ve hukuki sorumluluğa sahip olması, akabinde bazı haklarının olması oldukça taraftar toplayan bir düşüncedir²³. Yapay zekânın yaygınlaşmasıyla meydana çıkan yararlar olduğu gibi, insanların maruz kaldığı zararlar da gündeme gelmektedir. Yapay zekânın vermiş olduğu klasik zararların sorumluluğu klasik borçlar hukuku hükümleriyle çözüme kavuşturulamamaktadır. Zararlardan doğan sorumluluğun belirlenebilmesi için öncelikle yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenmesi elzemdir²⁴.

A. Medeni Hukukta Kişilik

Türk Medeni Kanunu'na göre kişilik iki şekilde gündeme gelmektedir. Bunlardan ilki gerçek kişiler iken ikincisi tüzel kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. TMK madde 8'e göre "*Her insanın hak ehliyeti vardır.*" şeklindeki düzenleme ile kişi kavramını hak ehliyetine sahip varlıklar olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle kişi, hak sahibi varlık anlamına gelmektedir²⁵. Gerçek kişiler açısından kişiliğin kazanılması için TMK madde 28'e göre tam doğum ve sağ doğum aranmaktadır. Tüzel kişilik ise, fiziki varlığı olan bireyler dışında birtakım toplulukların kurumların da hak sahibi olması anlamına gelmektedir²⁶.

Kişilik kavramının gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere medeni kanunumuzda iki süjesi bulunmaktadır. Kişi şekli yönden hukuk mantığının bir ürünüdür ve yapay bir varlıktır²⁷. Aynı zamanda kişiliğin maddi içeriği de vardır. Bu da kişi olan varlığın aynı zamanda hakkın konusu olabileceği anlamına gelebilmesidir.

Çağdaş hukuk sistemlerinin neredeyse bütünü gerçek kişi olarak insanı kabul etmektedir²⁸. Hukuk düzenlerini çoğu sosyal hayatın gereksinimlerinden yola çıkarak insan dışındaki bazı

²³ DÜLGER, Murat Volkan, "Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması, Bu Varlıkların, hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?" Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 13, Sayı 142, Haziran 2018, s.84.

²⁴ BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü", s.217

²⁵ OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler, Filiz Kitabevi, 20 Baskı, Ekim 2021, s.2.

²⁶ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Kişiler Hukuku, s.289.

²⁷ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 9. Baskı, 2009, s.5.

²⁸ DURAL/ÖĞÜZ, Kişiler Hukuku, s. 8; KARA KIÇILARSLAN, "Yapay Zekâ", s. 372.

varlıklardan olan tüzel kişilere de kişilik vermiştir. Tüzel kişiler ise belli bir amaca yönelmiş kişi ya da mal toplulukları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi de sınırlı insan yaşamında, bir insanın tek başına belli bir amacı gerçekleştirmeye yetecek gücü ve süresi olmadığı için güçlerini birleştirerek bu amaç doğrultusunda hareket edebilmek için getirilmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüzel kişiler insana özgü haklar dışında (cinsiyet, yaş, hısımlık gibi) kalan hak ve borçlar bakımından gerçek kişilerle eşittirler²⁹.

Yapay zekânın hukuki kişiliği tartışılmadan önce TMK'daki kişilik kavramlarının özümsemesi çok önemlidir. Zira yapay zekâ gibi yeni bir kavramın TMK'deki kişilik kavramlarının içeriğine dahil olup olmadığı değerlendirilmesi gerekirken; bu kavramların yapay zekâ için yeterliliğinin de ölçülmesi gerekmektedir.

B. Yapay Zekâlar İçin Hukuki Statüye İhtiyaç Olup Olmadığına İlişkin Görüşler

Doktrinde yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenmesine ilişkin farklı görüşler vardır. Bu görüşler de genel olarak tarihi, felsefi, etik, sosyolojik gibi nedenler etrafında şekillenmektedir. Kişiyi felsefi boyutlarıyla değerlendiren görüşe göre, kişiliğin kazanılmasının varoluşsal değerler neticesinde meydana gelebileceğini savunarak; insanlar dışında bilgisayar aracılığıyla üretilmiş yapay varlıkların kişilik kazanamayacağını ileri sürmektedir³⁰. Kişiliğin şekli ve hukuki anlamını benimseyen yaklaşıma göre ise eğer pozitif düzenlemeler arasında yapay zekâ bir kişilik olarak düzenlenmişse kişi olarak kabul görülmesinde bir sakınca olmadığı savunulmaktadır.

Yapay zekânın hukuki kişilik kazanmasını reddeden görüşün savunmasına göre genel olarak insanın bütün varlıkların üstünde bir konumda, egemen bir konumda, olduğunu kabul etmekle birlikte insan dışında hiçbir varlığa kişilik atfedilemeyeceğini savunup, buna ek olarak yapay zekâların hukuki kişilik kazanması için henüz yeterli koşulların sağlanmadığı ileri sürülmektedir³¹.

²⁹ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY ÖZDEMİR, Kişiler Hukuku, s.297.

³⁰ DOĞAN, Erdem, Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Mayıs 2022, s. 174.

³¹ ASARO, Peter, "Robots and Responsibility from a Legal Perspective", Haziran 2007, s.3. Kaynak: <https://peterasaro.org/writing/ASARO%20Legal%20Perspective.pdf> (E.T. 29.11.2022); DOĞAN, Erdem, Yapay Zekâ, s.175.

Yapay zekânın hukuk kişilik kazanmasını ileri süren görüşe göre bu düzenlemenin artık gelişen teknolojiyle kaçınılmaz hale gelmesi ifade edilmektedir. Bu görüşün dayanaklarını daha detaylı incelemekte fayda vardır.

aa. Hukuki Kişiliği Reddeden Yaklaşım

Yapay zekânın kişilik statüsünün reddinde kullanılan gerekçeler birkaç başlık altında ileri sürülebilmektedir. Bunlardan ilki söz konusu varlıklar tarafından kişilik statüsüne ihtiyaç duyulmaması yaklaşımıdır³². Bunların sebebi olarak bu varlıkların kişilik elde edebilmesi için kişiliğin bir sonucu olan haklara ve borçlara ehil olmaması yönünde bir değerlendirme yapılmaktadır³³. Yapay zekâyâ bu denli bir statü sağlanmasının ilerde birçok olumsuz sonuca yol açacağı ve zaten böyle bir kişilik statüsünün sağlanması için gerekli koşulların sağlanamadığı ifade edilmektedir³⁴.

Ahlaki kişilik görüşünü savunan kişilere göre yukarı da değindiğimiz üzere sadece insanın bir bilince sahip olabileceği, üstün bir varlık olduğu ileri sürülmektedir. Fakat bu değerlendirmenin bazı noktalarda yetersiz kalacağını söylemek mümkündür. Bunun sebebi daha önce de bahsetmiş olduğumuz üzere dördüncü tür olan öz farkındalığa sahip yapay zekâların günümüze çok uzak olmadığı aşikârdır. Kanaatimce sırf bu gerekçeyle yapay zekâlara kişilik tanınmasının gerekli görülmemesi artık dayanağı olmayan bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kişilik statüsüne tabiiyeti reddeden görüşe göre yapay zekânın kişilik için gerekli nitelikleri sahip olmaması³⁵ aşılamaz bir duvardır. Örneğin insanların çevresel etkileşim kabiliyeti vardır. Yapay zekânın en azından şu anki aşamada insana özgü olan asgari sosyal yetenekler bakımından gelişmemiş olduğu göz önüne alındığında insanla eşdeğer tutulamayacaktır³⁶. Bir diğer insana özgü olan değer ise yukarı da kısaca değindiğimiz hayat amacını ve planlarını gerçekleştirebilecek nitelikte kişisel kabiliyet ve bilinç düzeyine sahip olmadır³⁷. Bilinç düzeyine ne kadar sahip bulunduğu savunulursa

³² KARA KIÇILARSLAN, “Yapay Zekâ”, s. 377.

³³ DOĞAN, Erdem, Yapay Zekâ, s.176.

³⁴ BACAKSIZ, Pınar/ SÜMER, Seda Yağmur, Robotlar, Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınları, 1. Baskı, Nisan 2021, s. 138.

³⁵ DOĞAN, Erdem, Yapay Zekâ, s.178.

³⁶ KARA KIÇILARSLAN, “Yapay Zekâ”, s. 373.; ZIMMERMAN, Evan, “Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood”, Şubat 2015, s.36. Kaynak: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2563965 (E.T. 30.11.2022)

³⁷ KARA KIÇILARSLAN, “Yapay Zekâ”, s. 374.

savunulsun, bu düzeyin insan davranışlarını taklit etmekten ileri gidemeyeceği savunulmaktadır³⁸. İfadeden de anlaşılacağı üzere yapay zekânın bir bilince sahip olması yetmemekle birlikte buna ek olarak hayatına yönelik planları değerlendirebilen bir süje olması gerekmektedir. Çünkü bu insana özgü olan bir özelliktir³⁹. Yapay zekânın kişi olarak değerlendirilmesi gündeme geldiği noktada bu kriterleri karşılayamayacağı su götürmez bir gerçekliktir. Aynı şekilde yapay zekânın insana özgü olan toplum içerisinde yaşama kabiliyetine⁴⁰ de sahip olmadığı düşünülmektedir. Bu görüş kapsamında yapay zekânın kişiliğinin reddedilmesinin akabinde, ileri sürülen çözümleri birkaç başlık altında değerlendirebiliriz.

Görüşün savunucularından bazıları yapay zekânın *eşya* olarak değerlendirilmesini ileri sürmektedirler. Buna göre yapay zekânın herhangi bir alet gibi bir kimsenin eşyası olarak kabul edilmesi ve bu doğrultuda kişilik atfedilmesinden ziyade bir gerçek ya da tüzel kişiliğin mülkiyetinde yer alması gerektiği savunulmaktadır⁴¹. Kanaatimizce bu görüş günümüzde artık dayanağını yitirmektedir. Yapay zekâ eşya olarak nitelendirilebilecek kadar basit bir alet olarak kalmamış, gelişimini hala sürdürmektedir. Karşımıza çıkan ve örneklerini verdiğimiz birçok yapay zekâ türü insandan çok daha hızlı bir şekilde öğrenebilme, iş bitirebilme, öngörülemez bir hızda uyum sağlayabilme ya da zarar verebilme potansiyeline sahiptir. Satranç turnuvasında, satranç için özel olarak algoritmalarla geliştirilmiş bir yapay zekânın dünya satranç şampiyonunu yenmesi gibidir. Buna verilebilecek başka bir örnek ise Microsoft şirketinin Tay⁴² adını yapay zekâsı (chatbot), twitterda açmış olduğu hesap sebebiyle birkaç kullanıcıyla sohbet etmiştir. Etmiş olduğu sohbetler neticesinde ırkçı ve cinsiyetçi bir kimlik benimsemiştir⁴³. Bunu bir insandan daha hızlı olarak, milyonlarca örneği birkaç dakika içerisinde benimseyerek öğrendiklerini anlatan tweetler atabilmiştir. Tay'ın yaratıcıları bu yapay zekâyı tasarlarken böyle bir sonuç öngörememişlerdir. Yapay zekânın tasarımcısının bile henüz öngörmediği ya da öngörebilmesi mümkün dahi olmayan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple yapay zekânın bir kimsenin mülkiyetindeki basit bir eşya

³⁸ SOLUM, Lawrence, "Legal Personhood for Artificial Intelligence", Mart 2008, s.1275. Kaynak: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1108671 (E.T. 30.11.2022)

³⁹ KARA KIÇILARSLAN, "Yapay Zekâ", s. 375.

⁴⁰ KARA KIÇILARSLAN, "Yapay Zekâ", s. 376; BACAĞIZ/SÜMER, Robotlar, Yapay Zekâ, s. 136.

⁴¹ BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü", s.217; KARA KIÇILARSLAN, "Yapay Zekâ", s. 378.;

⁴² <https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa> "Tay (Bot)"

⁴³ PEREZ, Sarah, "Microsof Silences Its New A.I. Bot Tay, After Twitter Users Teach It Racism", Mart 2016.

gibi değerlendirilmesi mümkün değildir, aksi yetersiz ve dayanaksız bir değerlendirme olacaktır⁴⁴.

Yapay zekâyâ hukuki statü olarak kişilik atfedilmemesi gerektiğini savunan bir diğer görüşe göre, bu varlık *köle* olarak değerlendirilmelidir. Bu görüş eşya görüşünün dayanakları noktasından farklılaşarak, yapay zekâyı basit bir alet olarak nitelendirmemekle birlikte türçülük anlayışı gereği eşya statüsü dışında da herhangi bir statü sağlanamayacağını düşünmektedir⁴⁵. Bunun sebebi de yapay zekânın ne kadar ilerlemiş olursa olsun bir insan gibi olamayacağıdır. Görüşü destekleyenler varlığın ancak insanların kölesi olabileceğini savunmaktadırlar⁴⁶. Bunun sebebi ise insanlar tarafından üretilmiş olan bu varlıkların, geleneksel mülkiyet anlayışı çerçevesinde, her insanın ürettiğine sahip olma hakkına dayanarak köle olarak nitelendirilmesi gerektiği söylenmektedir. Nitekim insanlık tarihinin kanayan yarası olan kölelik anlayışının çağdaş hukuk sistemlerini terk etmiş olması üzerine böyle bir kurumu tekrar hukuk sistemlerine dahil etmek sakıncalı olacaktır. Geri dönmek istenmeyen bir kavram açısından değerlendirme yapmak yanlış olacağı gibi, eşya statüsünü savunan görüşe ek bir gerekçe sunmadığı için, kanaatimizce kölelik görüşü de aynı gerekçelerle yetersiz bir değerlendirmedir.

bb. Hukuki Kişiliğe İhtiyaç Olduğunu Kabul Eden Yaklaşımı

Gelişen teknolojiyle beraber, gelişmiş bilişsel tasarımlarında günden güne hayata geçirildiği yenedünya düzeninde, yeni nesil yapay zekâ teknolojilerini de beraberinde getirmektedir. Hatırda her zaman tutulması gereken husus ise artık yapay zekâ basit bir alet ya da bir programın içerisinde bulunan, bilgisayarın içinde kalan ve sadece bilimkurgu filmlerinde karşımıza çıkan ürünler değillerdir. Yapay zekâ birçok cisimde somutlaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapay zekâyâ hukuki bir statü olarak kişilik kazandırılmasını savunanlara göre, kişiliğin hukuki ve şekli yönü temel alınmakla birlikte, hukuk politikasıyla ve toplumla uyumlu hale getirilmesi halinde yapay zekânın da kişilik kazanabileceği öne sürülmektedir⁴⁷.

⁴⁴ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.218.

⁴⁵ BAK, Başak, “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü”, s.218.; KARA KIÇILARSLAN, “Yapay Zekâ”, s. 378.; ALEXANDRE, Maia, “The Legal Status of Artificially Intelligent Robots”, Haziran 2017, s.16. Kaynak: doi: 10.2139/ssrn.2985466 (E.T. 01.12.2022)

⁴⁶ BOZKURT YÜKSEL/BAK, *Futurist Hukuk*, s. 18.

⁴⁷ DOĞAN, Erdem, *Yapay Zekâ*, s.190.

Yapay zekâlara kişilik atfedilmesi görüşü üç temel noktadan hareket etmektedir. Bunlardan ilki, yapay zekânın kendine özgü teknik ve bilişsel özelliklere sahip olması sebebiyle vermiş olduğu zararlardan ötürü sorumluluğun tespitinin yapılabilmesi için kişilik tanınması gerekliliği ileri sürülmektedir. Bir diğeri ise günümüz yapay zekâlarının bilinen bilgisayar ve makinelere çok daha karmaşık yapılarda olması ve bunun getirisi olarak insansı özellikler taşıyabilen bir konuma hızla ilerlemesi neticesinde eşya hukukunun konusu olarak görmenin modern bilim ve hukuk anlayışıyla bağdaşmayacağı savunulmasıdır. Bir diğere gerekçe ise bu denli varlığını göz ardı edemeyeceğimiz bir olguyu artık yok saymak yerine onlara ilişkin düzenleme yaparak yararlarından faydalanmak ve bu faydaları daha da artırmanın daha doğru olacağıdır⁴⁸. Bunlara ek olarak yapay zekâyâ bu denli kişilik verilmesinin önemli bir adım olacağı, hukuki sorunlara bir çözüm olacağı için toplumda güveni ve huzuru artıracığı da ileri sürülmektedir⁴⁹.

Bahsettiğimiz görüş ışığında yapay zekâyâ tanınacak olan kişilik statüsü için ele alınması gereken iki öneri vardır. Bunlardan ilki tüzel kişilik önerisi olmakla birlikte, diğeri Avrupa Parlamentosu'nun 27 Ocak 2017 tarihli yapay zekâ raporunda⁵⁰ tanımlamış olduğu elektronik kişilik önerisidir.

i. Tüzel Kişilik Önerisi

Yazımız kapsamında daha önceden ele aldığımız üzere kişilik kavramı hukuken yalnızca insanlara verilmiş statü değildir. Tüzel kişiliklere de kişilik statüsü, yıllarca çekingen yaklaşmış olsa da, verilmiştir. Yapay zekâların bilişsel ve otonom yapıları sebebiyle gerçek kişi olarak değil fakat bir dernek ve vakıfta olduğu gibi güzel kişilik olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir⁵¹. Yapay zekâ ile onu yaratan ya da yöneten kişi arasındaki ilişki tüzel kişiliklerin yönetim kurulu/müdürler kurulu ile üyelerinin arasındaki ilişkiye benzetilmektedir⁵².

⁴⁸ SOLUM, Lawrence, "Legal Personhood for Artificial Intelligence", s.1252; BACAKSIZ/SÜMER, Robotlar, Yapay Zekâ, s. 145.

⁴⁹ ZIMMERMAN, Evan, "Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood", Şubat 2015, s. 431.

⁵⁰ Report With Recommendations To The Commission On Civil Law Rules On Robotics, European Parliament, Kaynak: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (E.T. 03.12.2022)

⁵¹ Doktrinde bu doğrultuda Emre BAYRAMLIOĞLU, yapay zekâlara şirketler gibi bağımsız bir kişi ve eşya arasında bir statü verilebileceğini savunmuştur. BAYRAMLIOĞLU, Emre, "Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme", Uğur Alacakaptan'a Armağan, Cilt 2, İstanbul, 2008, s. 138.

⁵² BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" s.219.

Gerçek bir kişi ve eşya arasında özel bir statü atamak istenince yalnızca tüzel kişilikle işin içinden çıkılabilmektedir⁵³.

Yapay zekâlara kişilik tanınması söz konusu olduğunda, otonom fiillerinden dolayı şahsi sorumluluğuna gidebilmek için ayrı bir malvarlığı tahsis edilmesi gerekmektedir⁵⁴. Yapay zekâlara tüzel kişilik ve ayrı bir malvarlığı sağlanması durumunda, şahsına açılacak davalarda nasıl temsil edileceği gibi sorunları da beraberinde getirmektedir⁵⁵.

ii. Elektronik Kişilik Önerisi

Avrupa Parlamentosu tarafından yayınlanmış olan devrim niteliğinde değerlendirilen rapora göre yapay zekânın hukuki statüsünün belirlenip belirlenmeyeceği, belirlenirse nasıl belirlenmesi gerektiği hususundaki tüm tartışmalara bambaşka bir bakış açısı getirilmiştir.

Avrupa Parlamentosu'nun 27 Ocak 2017 tarihli Robotik Tavsiye Raporuna göre yapay zekâlara kişilik verilmesi açısından öneri ve tavsiyeler yer almaktadır. Bu rapora göre yapay zekâlar hakkında en çok dikkat çeken öneri, yapay zekânın hukuki statüsünün elektronik kişilik olarak belirlenmesi gerektiği görüşüdür⁵⁶. Bahsi geçen yapay zekâlar ise daha gelişmiş olan robot kavramı ele alınmıştır. Raporda robotlara elektronik kişilik verilmesi ile, yol açmış oldukları zararlardan sorumlu tutulabilecekleri yönünde bir kişiliğe sahip olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır⁵⁷. Bu zararların tazmini için robotların belirli gruplara ayrılması ve bunlara ilişkin olarak sigorta fonlarının oluşturulması gerektiği düzenlenmiştir⁵⁸. Robotların otonomi düzeylerinin artmasıyla yasal sorumluluklarının da artacağı belirtilmiştir⁵⁹.

⁵³ BAYRAMLIOĞLU, Emre, "Akıllı Yazılımlar", s. 138.

⁵⁴ AKKURT Sinan Sami, "Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk", Sayıştay Dergisi, Ankara 2019, Sayı 13, s.45.

⁵⁵ AKKURT Sinan Sami, "Hukuki Sorumluluk", s.46.

⁵⁶ KARA KIÇILARSLAN, "Yapay Zekâ", s. 380.

⁵⁷ BAK, Başak, "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü" s.220.

⁵⁸ SARI, Onur, "Sorumluluk", s.258.

⁵⁹ ÖZKAN ŞAHİN, Gizem/ŞAHİN, Çağatay, "Yapay Zekâlı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 11, Sayı 1, Şubat 2022, s.119.

Robot olan her bir yapay zekânın resmi bir sicile kaydedilmesi ve tazminat sorumluluğunun gündeme gelmesi halinde, daha önceden oluşturulmuş olan yapay zekâ varlıklarına özgü olan tazminat fonlarına başvurulması gerektiği önerilmiştir⁶⁰. Bu fonların da robotların sınıflarına göre düzenlenmesi, buna ek olarak sicile kaydedilmiş olan robotların bu sicil numarası ve fonlar aracılığıyla sorumluluğun sınırları ve katkıda bulunanların kayıt altına alınması tavsiye edilmiştir⁶¹.

Avrupa Parlamentosunun yayınlamış olduğu bu tavsiye karar doğrultusunda, yapay zekâlar için hukuki bir statü belirlenmesi noktasındaki görüşünü belli etmekle birlikte gerçek kişi – tüzel kişi tartışmalarını bir kenara bırakarak ek bir üçüncü kişilik olarak “*elektronik kişilik*” önermesini de yapmıştır. Bu öneri ile eşya ve köle görüşleri tamamen tartışma dışında bırakılmakla birlikte; yapay zekâların insan ya da hayvan statüsünde değerlendirilemeyeceği fikrinden hareketle değerlendirme yapılmaktadır. Söz konusu rapor sorumluluk hukuku bağlamında da birçok sorunu çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır.

⁶⁰ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.258.; KARA KIÇILARSLAN, “Yapay Zekâ”, s. 380.

⁶¹ SARI, Onur, “Sorumluluk”, s.258.

ULKER SIMSEK
LAW OFFICE

www.ulkersimsek.av.tr

+90 (212) 325 50 25
info@ulkersimsek.av.tr

Levent Mahallesi, Güvercin Sokak
No: 28 Daire: 2 Beşiktaş, İstanbul